

Lavinia Ienceanu, *Metamorfoze și anamorfoze arhetipale în Asuntos de un hidalgo disoluto*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, ISBN 978-973-666-784-8, 2023, 524 p.

Autoare a unei teze de doctorat elaborate sub îndrumarea profesorului universitar Dragoș Cojocaru și susținute în septembrie 2021 la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, o tânără cercetătoare și traducătoare suceveană a publicat, doi ani mai târziu, la Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, un volum care reușește să trezească interesul înainte chiar de a fi deschis și răsfoit – prin însăși coperta sa, ale cărei design și montaj îi aparțin autoarei: după cum lucrarea *El Quijote* de Salvador Dalí oferă ochiului cu atât mai multe satisfacții cu cât e privită mai atent, atât metamorfozele și anamorfozele disecate în spatele copertei, cât și romanul care i le-a pus Laviniei Ienceanu la dispoziție se pretează nu numai unei lecturi „grăbite”, ci și – mai ales – unei lecturi atente și, deci, cu atât mai satisfăcătoare pentru intelect.

Din păcate, deși a apărut în 1994, fiind reeditat cinci ani mai târziu, romanul nu a fost tradus deocamdată decât în limba engleză (Hector Abad, *The Joy of Being Awake*, Brookline Books, 1996, 202 p.). Despre autorul său, romancierul, eseistul, jurnalistul, editorul și traducătorul Héctor Joaquín Abad Faciolince (n. 1958, la Medellín, cel de-al doilea oraș ca mărime din Columbia), enciclopedia online *Wikipedia* oferă însă informații în opt limbi: araba egipteană, engleză, franceză, persană, portugheză, română, spaniolă și ucraineană. Considerat unul dintre cei mai talentați prozatori care s-au afirmat după așa-numitul „Boom latinoamericano”, Abad Faciolince este cunoscut pe plan internațional în primul rând datorită romanelor *Angosta* (2004) și *El olvido que seremos* (2006; trad. rom. *Suntem deja uitarea ce vom fi*, 2014).

Cu atât mai temerar pare așadar demersul științific al Laviniei Ienceanu – și cu atât mai firesc pare ca un astfel de demers să fi fost întreprins de o cercetătoare ale cărei principale domenii de interes le constituie literatura spaniolă și hispano-americană, literatura universală și comparată, feminismul literar, arhetipologia, antropologia literară, mitologia comparată, psihanaliza și psihologia analitică, studiile culturale precolumbiene și hispano-americane și traductologia.

Așa cum remarcă, în prefața volumului, profesorul Enrique Javier Nogueras Valdivieso, acest prim și – după cum demonstrează Lavinia Ienceanu – prea puțin „explorat” roman al lui Abad Faciolince, care debutase trei ani mai devreme cu un volum de povestiri despre viața de zi cu zi din Medellín-ul anilor '80, „merita, fără îndoială, un studiu monografic”, care să-l „secționeze și disece din perspective și prin abordări diferite și antipodale, dar în esență complementare”, pentru a realiza o analiză „completă, globală și detaliată a operei *per se*”, reușind „să epuizeze din punct de vedere hermeneutic un text prin natura sa ineputabil”.

La rândul său, în paginile dedicate „Observațiilor preliminare”, autoarea studiului vorbește despre „dorința personală” de a face dreptate unui roman „pe nedrept subapreciat” și subinterpretat, dorință care a condus-o „spre analizarea

temeinică a virtualităților donquijotești și a ecourilor cervantine încă neexplorate [...], spre studierea latențelor candidiene neidentificate anterior, și [...] spre aprofundarea dimensiunii [...] picarești” a romanului.

Prima parte a studiului, intitulată „Preliminarii teoretice” (p. 33-125), pregătește cititorii, pe parcursul a trei capitole, pentru incursiunea propriu-zisă în vastul imaginar românesc: „I. Cadru conceptual și direcții de cercetare”, „II. Versiuni, distorsiuni, extensiuni, subversiuni și mutații donquijotești în literatura universală” și „III. Héctor Abad Faciolince: „Generația mutantă” și romanul de „gen incert””.

Capitolul I, care este și cel mai consistent, (își) propune de la bun început formula unui „demers hermeneutic [...] pluralist, fundamentat pe o abordare interdisciplinară” care să însumeze toate teoriile capabile „să capteze esența idiosincronică și să exploreze virtualitățile supranaționale” ale unui personaj indubitabil postmodern; altfel spus, de natură „hibridă, contradictorie, ambiguă, polimorfă și, prin urmare, polivalentă”. Odată asumat, un astfel de demers se concretizează – natural – în secțiuni concise, edificatoare, necesare: „I.1 Invariantii”, „I.2 Arhetipul și Imaginarul”, „I.3 Arhetipologia culturală”, „I.4 Mitocritica, mitanaliza, mitodologia lui Gilbert Durand”, „I.5 Arhetip, anarhetip și eshatip în cadrul arhetipologiei ca metodă comparatistă”, „I.6 Identitate și alteritate”, respectiv „I.7 Intertext. Influență. Paratext. Parodie. Pastişă”.

Nu mai puțin interesant este capitolul II, în care sunt trecute în revistă toate „omagiile” aduse lui Miguel de Cervantes Saavedra și / sau lui Alonso Quijano de către autori din întreaga lume, sub formă de poezii, de rescrieri literare (romane, nuvele, povestiri istorice sau fantastice, cronici, drame, eseuri) care „propun diverse prelungiri și prefaceri, prin deviere creativă, ale singularului spirit donquijotesco” și – de ce nu – de pastişe literare cu sau fără tentă parodică. Autoarea studiului nu omite nici seria operelor care îi plasează în prim-plan pe Sancho Panza, pe potențialii descendenți ai lui don Quijote ori variantele feminine ale personajului spaniol de secol XVII – ajungând, în mod necesar, la „personajul columbian ultra-revoltat, dar neanimat de un ideal mesianic și revoluționar trainic, scârbindu-se și împotmolindu-se în barbaria și prostia predominante în epocă”.

Capitolul III propune o analiză de tip *compare and contrast* a celor patru „generații” de scriitori hispano-americani din cea de-a doua jumătate a secolului trecut: *Boom*, *Post-Boom* (sau: *Boom junior*, *Boomcito*, *Generación novísima*), *McOndo* și *Crack*. Dacă există un consens printre criticii și istoricii literari, care îl încadrează pe Abad Faciolince în subcategoria *Generación mutante* a *Post-Boomer*-ilor, proza lui rămâne însă / încă dificil de clasificat: navigând degajat printre diversele curente și genuri literare, într-o permanentă căutare de formule inovatoare, acesta a produs, în anii '90, inclusiv două opere literare etichetabile, și după trei decenii, ca aparținând „genului incert” („*of uncertain literary genre*”): *Tratado de culinaria para mujeres tristes* (1996) și – o demonstrează Lavinia Ienceanu – *Asuntos de un hidalgo disoluto* (1994).

A doua și ultima parte a studiului, „Don Gaspar Medina Urdaneta – „rod târziu’, „floare a răului’ și epitom timpuriu” (p. 129-428), este menită a-i familiariza pe cititori cu „enigmaticul, hibridul, polimorful și plurivalentul erou abadfaciolincean”, în calitatea lui de „donquijote atipic [...] care [...] devine la

rândul său un donquijote tipic”; și anume, prin intermediul unui capitol foarte lung („I. Consonanțe și disonanțe donquijotești. *Quijotada, quijotidad, quijotería, quijotismo*”) și al altuia, care pare, prin comparație, foarte scurt: „II. Consonanțe și disonanțe picarești vs. candidiene. Ingenuitate, ingeniozitate și tiranie”.

Prima secțiune a primului capitol, intitulată „Itinerariu filosofico-psihianalitic”, poate fi privită drept comparație între cei doi *hidalgo* damnați să descopere că „a vrea nu înseamnă neapărat a putea” – și pe care, deși par să provină din „lumi” diferite, îi despart „doar” patru secole de evoluție istorică și o distanță fizică de 8000 de kilometri. În subcapitole precum „I.1.1 Peștera din Montesinos dongaspariană”, „I.1.2 Echimorfismul spiritului. Cal și călăreț”, „I.1.3 Barataria postmodernă. De la sentimentul misiunii la nonsensul existențial” și „I.1.4 Leagănul literar. Refugii și subterfugii dongaspariene”, autoarea studiului demonstrează că, în timp ce cavalerul de La Mancha „sparge tiparele, se reinventează și își face simțită prezența [...] și dorința [...] de a schimba și înnobila lumea”, folosindu-și lecturile ca pe o armă, necesară și suficientă în lupta purtată „în scopul aducerii literaturii la viață și al modelării vieții pe calapodul literaturii”, cavalerul de Medellín „abia dacă se autodescoveră”, folosindu-și lecturile „strict pe post de scut, de porțiță de scăpare, ca un prilej de evadare din adevărata, dar insuportabila realitate”.

Comparația continuă în secțiunea următoare, „Avataruri erotice ale Dulcinee. De la o dulcinee de Torino la forajul Sinelui și regăsirea Animei”: în vreme ce don Quijote privea (de la o distanță sigură) femeile drept „actuale sau potențiale victime ale unor nedreptăți sau abuzuri”, considerându-le demne de a fi nu atât iubite, cât protejate, respectate și admirate, don Gaspar are parte de o lungă serie de relații amoroase, care „se dispun într-o curbă evolutivă: ascendentă pe măsură ce avansează spre cunoașterea adevăratei iubiri, după care continuă descendent”. Supuse analizei sunt prima (și unica) iubire adevărată („I.2.2 Ángela Pietragrúa”), respectiv ultima iubire („I.2.1 Cunegunda Bonaventura”) a acestuia. Nu mai puțin interesante sunt subcapitolele „I.2.3 *Persona* vs. umbra. Arhetipul social și cerberii inconștientului”, „I.2.4 Câinele: htonicul psihopomp și prometeic”, „I.2.5 Simbolismul oniric” și „I.2.6 Anima”.

Cea de-a treia secțiune, „Suicidul sau înrobitoria dezrobire. Către o perspectivă sinucigașă”, explorează, uzând de elemente ale psihologiei analitice a lui Carl Gustav Jung, ale psihianalizei existențiale a lui Jean-Paul Sartre, ale sociologiei noologice, ale filosofiei absurdului și ale filosofiei lui Friedrich Nietzsche, „distanțarea pe care o încearcă protagonistul față de sine și implicit detașarea de toate cele trăite” – distanțare „inconștient sau strategic implementată în vederea desprinderii ultime”, adică a comiterii actului suicidal. Este secțiunea ale cărei subcapitole („I.3.1 Pantofii și calapodul existențial”, „I.3.2 Chip, mască, litera spiritului și spiritul literei. Cavalerismul voinței de stil” și „I.3.3 Metamorfozele spiritului. Prefacerile literei”) prezintă romanul drept un „scenariu al trecerii în neființă” – cu tot ceea ce implică, pe diversele paliere, ideile de „scenariu”, „trecere” și „neființă”.

Capitolul II, cu secțiunile „II.1 Itinerarii anabasice și catabasice. Către un *hyperanthropos* blagian”, „II.2 Sclavi și stăpâni: voința de putere, revolta și resentimentul” și „II.3 Gaspar Medina Urdaneta: de la ingenuitate la ingeniozitate sau viceversa?”, adaugă tușe noi la portretul unui erou – totuși –

prea puțin picaresc, întrucât pornește la drum cu un considerabil bagaj de lecturi și simte, odată ajuns în mijlocul „perfidei pseudocivilizații europene, care, chipurile, modelase Lumea Nouă [...] un disconfort similar celui experimentat în mijlocul culturii de origine”, astfel încât ultima / unica taină care-i mai rămâne de elucidat o reprezintă propria ființă – de unde și dorința de a-și scrie (sau: dicta), citi, retrăi, regândi și încheia existența omenească.

Un studiu care convinge, după cum remarcă CS I dr. Gabriela Haja, din multiple puncte de vedere: „al relevanței subiectului, al construirii argumentației, al organizării materialului, al adecvării stilistice și [...] al competenței auctoriale”, dedicat unui personaj arhetipal, „simbol supranațional de esență tare pentru Hispano-america”, imaginat de un scriitor sud-american îndrăgostit de Europa, unde aproape că și-a găsit, în iunie 2023, sfârșitul, într-un bombardament asupra orașului ucrainean Kramatorsk. Ce și-ar putea dori mai mult cititorii români, decât o traducere a romanului *Asuntos de un hidalgo disoluto*, semnată, bine-nțeles, de Lavinia Ienceanu?

Ioana ROSTOȘ

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
janerostos@yahoo.com